

До
Д-р Мирослав Найденов
Министър на земеделието и
храните

С Т А Н О В И Щ Е

От
Светла Василева – председател на Федерацията на независимите
синдикати от земеделието към КНСБ

Относно: Реформата в селскостопанската наука

През последните десетилетия сме свидетели на това, как всяко правителство с встъпването си във власт започва с оптимизиране на структурата и дейността на подведомствените звена на министерствата като самоцел.

Като отговорен социален партньор, ние, синдикатите в сектор Земеделие не сме оспорвали преструктурирането, оптимизирането и повишаването капацитета на кадровия ресурс, с оглед новите реалности в отрасъла.

Но през изминалите двадесет години на провеждани реформи остава отворен въпросът отчитат ли се резултатите от тези реформи:

- след непрекъснатите структурни промени, увеличи ли се земеделската продукция?
- увеличиха ли се заплатите на работещите?
- запазиха ли се квалифицираните специалисти и работници?
- намаля ли стреса на работното място?
- подобриха ли се условията на труд?
- намаля ли безработицата и в крайна сметка подобри ли се качеството на живот?

Изводът е един – цената на проведените реформи заплатиха работниците и служителите.

В годините на прехода българското земеделие премина през всички възможни етапи – от бавния упадък до пълния срив и до последващо увеличаване на производството и постепенното стабилизиране на сектора. Проведена бе поземлена реформа, която можем да окажем като натурална реституция, тотална приватизация и прибързано и насилствено

ликвидиране и разрушаване на старите производствени структури, пълно изтегляне на държавата от сектора и почти никаква подкрепа на земеделските производители.

Ние не оспорваме, че проблемите със собствеността трябваше да се решават. Не може да се оспори и факта, че нашите управници ги решиха поне за едно столетие напред. Остава само да се спори, дали някой все пак трябва да отговаря, защото всичко, което стана в нашето земеделие се нарича простичко „национално предателство”.

За съжаление, проведената аграрна реформа не бе съпроводена с ясна и последователна политика. Икономическите процеси в земеделието не бяха и не се вписваха в приоритетите на сменящите се правителства и се считаше, че пазарът е достатъчно силен фактор за развитие на отрасъла.

Милиарди левове е стойността на разрухата на българското земеделие, а стойността на социалната цена, която плати и продължава да плаща земеделския производител и специалистите е неизмерима величина. Само за периода 1992-94г., съгласно приетия закон бяха освободени от работа със разписаните права на ликвидационните съвети 400 000 работещи в селското стопанство, от които 25000 високо квалифицирани специалисти и от регистрирана трудова заетост в отрасъла в 1992г. над 750 000. През 2009г. статистиката отчита 65 000 наети по трудов договор.

Тези основни погрешни стъпки в аграрната политика създадоха бариери в развитието на селското стопанство за десетилетия напред и обусловиха бавния и мъчителен преход.

Отсъствието на целенасочена аграрна политика в периода на преход към пазарна икономика, недостатъчните инвестиции в земеделието забавиха преструктурирането, модернизиранието и технологичното обновление на сектора.

Неблагоприятното състояние на аграрния сектор години наред се отрази изключително негативно и върху предприятията, които обслужваха отрасъла, както и върху научните институти и техните производствени бази. И това е така защото аграрната наука е приложна наука.

Един от основните проблеми през изминалите две десетилетия е недостатъчното финансиране както на земеделските производители така и на структурите изпълняващи държавната политика. През периода на преход, държавата не гарантира финансирането на научноизследователската дейност в достатъчна степен. За един период от време не само ниския размер, но и нередовното изплащане на работните заплати доведоха до сериозен отлив и напускане на хабилитирани научни работници от системата. Кадърни учени предпочетоха приемането на външни ангажименти и консултантска работа, участие в различни програми. Спря притока на младите научни работници. Липсва цяло едно поколение. От друга страна все по-остра е нуждата от специалисти в

аграрната наука. Връзката между производството и науката стана нестабилна. Явиха се търговски организации, които при отсъстващо централизирано управление на производството и отрасъла, създадоха конкурентна среда за реализиране на произвежданите в системата на цялата земеделска наука семена. При този своеобразен хаос отсъстваше и системата за популяризация на научните продукти.

Ситуацията в научните институти бе изключително тежка и напрегната в годините до 2004г. Основната мисъл в ежедневието на този бранш бе физическото оцеляване, не достигаха пари за прехрана и невъзможност за изплащане на ежемесечните и неотложни битови разходи. Изоставането на работните заплати се движеше в периода от три до шест месеца. Социалното напрежение растеше непрекъснато, работещите в тази система нямаха средства да задоволят елементарните си нужди, както и да стигнат до работното си място. От 2001 до 2004 г. НЦАН беше в постоянна готовност за протестни действия заради неразплатени работни заплати. Синдикатите непрекъснато отправяхме целево адресирани позиции, становища, декларации до Президент, Премиер, министри, зам.министри, главни секретари. Организирахме и провеждахме допитване до нашите членове, национални срещи за разрешаване на трудовия спор.

В тези трудни времена не можем да отречем факта, че се провеждаше добър социален диалог с ръководството на аграрната наука. Синдикатите бяха канени на срещи на УС на НЦАН, на общи събрания, както и представители на ръководството присъстваха на синдикални събрания и обучения. Още през 1999г. предложихме и подписахме Колективен трудов договор, който в сроковете, определени от КТ подновявахме и надграждахме до последния сключен на 3.08.2009 г.

През 2004г. с усилията и поетата отговорност на ръководството на НЦАН в лицето на ст.н.с.Светла Бъчварова, както и в резултат на продължителната и последователна политика, настояване и ползотворен диалог от страна на синдикатите, се регулира изплащането на работните заплати.

След провеждане на ежегодните браншови срещи, синдикатите излизахме с обръщения, меморандуми за недалновидното отношение към науката и научните изследвания, които отправяхме към законодателната и изпълнителната власт, защото каквито и реформи да съпътстват аграрната наука, тя винаги осъществява дейността си в рамките на държавната аграрна политика. Подготвихме предложения и насоки относно приложение на постановления за работните заплати и промени в атестационните карти.

Отново подчертавам, че не оспорваме реструктурирането, оптимизирането и повишаването капацитета на кадровия ресурс в новите реалности в отрасъл „Земеделие“, но това не означава да приложим само

механично и служебно намаляване числеността на персонала, без да се съобразяваме с необходимостта от съответните специалисти, а на основата на финансовия ресурс, числеността на състава се пригажда към утвърдения бюджет. Факт е, обаче, че при всяко оптимизиране се прилага именно този механизъм.

Винаги сме отстоявали становището, оптимизирането на персонала да се извършва поетапно, последователно след проведени консултации, анализ, спазени процедури, изпълнени поети договорености в КТД – обезщетения и социални програми.

Съкращенията обикновено засягат изпълнителския персонал и този от експерименталните дейности. Това автоматично води до увеличение на месечния лимит на работната заплата, тъй като този персонал е с по-ниска средна брутна заплата в сравнение например с научния персонал. Ако отново се извърши съкращение в ССА, работодателите отново ще се насочат към изпълнителския състав, а той вече е под санитарния минимум. Сигурна съм, че на Вас Ви е известно, че без тях не може да се гарантира изпълнението на собствените приходи. Всичко това би довело до прекратяване на основни дейности, което не е в полза на земеделската наука. За десет години извършените в ССА съкращения са около 50% (През 2000г. численият състав на ССА е около 5000 души, а през 2010г. - 2854 души.)

Заплащането на работещите - изпълнителски и административен персонал определено е ниско, независимо от указанията на централното ръководство. Увеличенията на работните заплати след приети постановления обикновено се извършват субективно и не винаги атестацията е критерий. Друг проблем е конкурентната пазарна среда, в която са поставени институтите и научно производствените бази (сега ДП) в сравнение с другите земеделски производствени структури, които не осигуряват работещите при тях специалисти, механизатори и животновъди върху реалната заплата, а само върху минималния осигурителен праг и по този начин привличат и малкото останала работна сила с по високото заплащане. Красноречив пример за това е оператор на машини – чийто минимален осигурителен доход е 397 лв., осигурява се върху тази сума, а получава не по-малко от 1000 лв. Това не може да се приложи в структурите на ССА, дори в земеделските кооперации, където всички работещи се осигуряват върху реалната си заплата.)

Необходимостта както от специалисти по региони – особено при силно надробената и с голямо разнообразие плодородна земя, така и от нискоквалифицирани работници е крещяща. Поради липса на достатъчно техника и спецификата на работа, се използва ръчен труд, който отблъсква желаещите за работа, пък било то и трайно безработни. Именно поради

тази причина в редица институти по време на кампаниите участват всички работещи – научни работници и специалисти.

Необходимо е задължително периодично атестиране на ръководните кадри и на останалия научен персонал.

Добрият мениджмънт в управлението на научните звена често отсъства, което е въпрос не само на лични качества, но и на интерес за усъвършенстване на самата личност. Маркетинговите проучвания не са утвърдена практика и не стоят в основата на реализираните производствени дейности.

Вярвам, че този кратък преглед на последните десетилетия дава яснота за причините, породили ширещия се негативизъм към аграрната наука.

Независимо от трудностите обаче и множеството противоречиви по характер и повратни периоди в стопанския живот на страната и в частност на отрасъла, земеделската наука оцеля въпреки трудностите, непрекъснатото редуциране на числения състав, трансформирането на някои структури, разви се и съхрани достойнствата и традициите си до наши дни. Научните работници не са преставали да участват в редица международни проекти, както към МОН, по Шеста и Седма рамкова програма, с което добавяха приходи към оскъдното финансиране на аграрната наука. В последните пет години не само се регулира изплащането на работните заплати, но и се стабилизира в известна степен финансовото състояние на институти и бази, ремонтира се сградния фонд, агротехническите мероприятия се изпълняват в определените срокове.

Не бива да отричаме развитието и възхода на българската селекция в последните сто години, създадените в институтите на Селскостопанска академия семена, които са най-подходящи за родното ни земеделие - за всеки район на страната съответни сортове и хибриди. Аналогично е значението и на породите за животновъдството. Натрупаната в продължение на десетилетия работна научна информация, приведена към настоящите цели и условия е гаранция за успех в аграрния сектор. Неизвестно по какви причини научния потенциал от изявени специалисти в земеделието не бе използван в преговорния ни процес с ЕС, което отчитаме като сериозна грешка, защото именно те можеха да подпомогнат политическите лица със своята експертност и, може би, щяхме да избегнем редица пропуски.

За да има бъдеще трябва да има памет за миналото и настоящето.

Икономическата стабилност и развитието на България са в тясна зависимост от състоянието на селското стопанство, а науката е не само фактор за развитие на отрасъла, но и самата тя е зависима от неговата икономическа устойчивост.

Все по-наложително е разработването на дългосрочна национална стратегия за развитието на земеделското производство и аграрната наука -

национална стратегия, надпартийна, приета от Народното събрание, обвързана с нормативни актове и финансово осигуряване. Тя трябва да е в хармония с общата селскостопанска политика на ЕС и с дълготрайните национални интереси.

При съвременното модернизиране и развитие на земеделието в условията на всеобща глобализация и предизвикателствата на пазарното стопанство, ролята на селскостопанската наука нараства многократно. Учените от Селскостопанската академия се изправят пред нови, изключително отговорни задачи за изпълнение на задълженията.

В селското стопанство на ЕС протичат демографски промени: броят на селскостопанските производители намалява, докато размерът на наличните площи остава същият. Увеличава се възрастта на работещите в селското стопанство, няма разновидни дейности извън производството, а селското стопанство продължава да има социално-икономическо и екологично значение. Секторът продължава да бъде ключов фактор за заетостта и благосъстоянието на населението (с 900 милиарда евро оборот и 20 милиона работещи), стопанисва и обработва земята и има водеща роля в социалната структура на селските райони. Освен това селското стопанство на ЕС ще бъде изправено пред многообразни нови предизвикателства: по-нататъшна глобализация, затруднения с енергийните доставки, изменението на климата, неустойчиво използване на природни ресурси, повишение на цените на храните. Всеобщо признато е, че с тези предизвикателства можем да се справим само, ако в Европа областта на научните изследвания в селското стопанство е силно развита.

В становището на ЕИСК от 22 октомври 2009г. се приветства инициативата на Европейската комисия, с която започва процесът на изготвяне на бъдеща научноизследователска програма на селското стопанство с цел изграждане на европейско селскостопанско научноизследователско пространство. За да може предлагането на селскостопански продукти да бъде в крак със световните тенденции, за което е необходимо да се задълбочат научните изследвания и иновациите в този сектор. Създаденият постоянен комитет за изследвания в селското стопанство играе ръководна и координираща роля в насърчаването на съвместни инициативи на европейско равнище и разработване на последователна европейска програма за селскостопански научни изследвания.

Какво място ще заеме нашата аграрна наука и какъв ще бъде нейния принос в създадената европейска мрежа, ако тя няма автономия, устойчивост и продуктивност на най-ценния и скъп ресурс на всяка организация - човекът, който в сферата на науката е определящ фактор?

Изискванията към науката са многостранни, но на този етап най-значимите от тях са свързани с това, да се убеди обществеността, че

ФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТО

София 1606, ул. "Владайска" № 29, тел.: 02 952 15 40; 02 952 11 33
факс: 02 952 25 03, e-mail: fnszbg@gmail.com, website: www.fnsz.org

аграрната наука не е непроизводствен консуматор на бюджетни средства, а е фактор в протичащите процеси в земеделието и една от предпоставките за преодоляване на кризата в земеделието.

Искрено се надяваме, че сме се поучили от грешките, защото днес след толкова много грешни реформи е много трудно да се вземе най-правилното решение. Вярваме, обаче, че то е възможно при реализиране на съвместна дейност на социалните партньори в рамките на социалния диалог, регламентиран в нормативни актове на европейското право и заявяваме своята воля на отговорен социален партньор за участие във всички форуми, свързани с реструктурирането на аграрната наука.